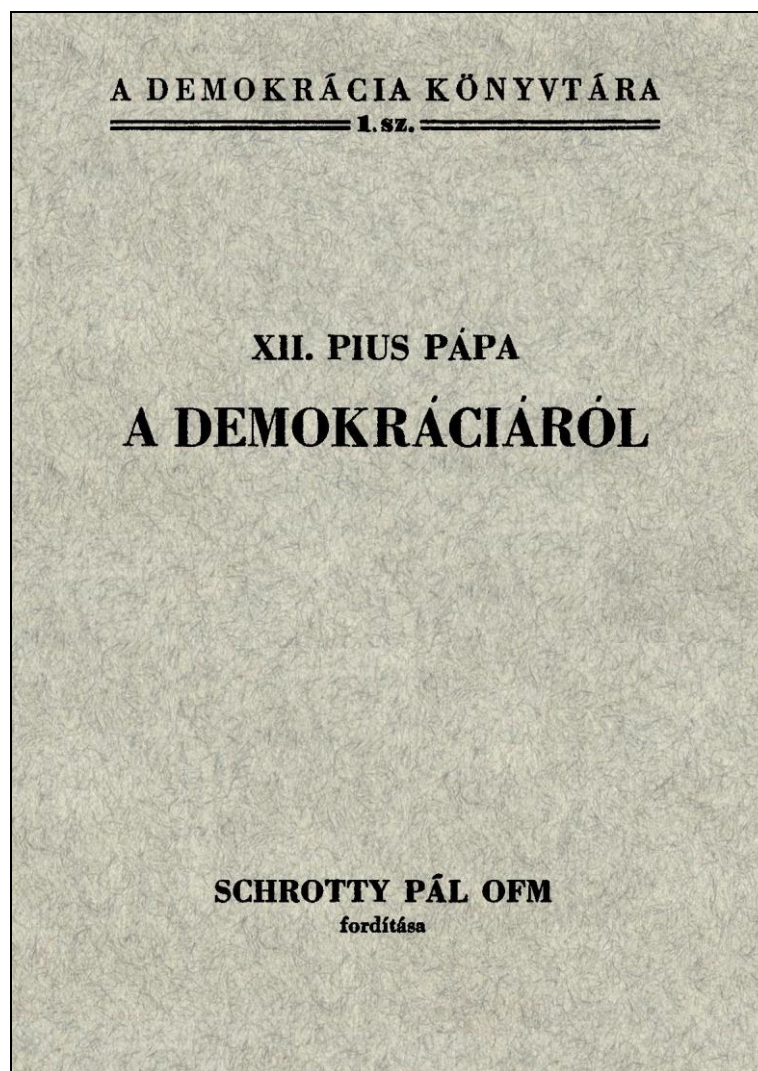

XII. Pius: A demokráciáról

Ez a mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyar nyelvű keresztény irodalom tárháza – állományának része.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

XII. Pius A demokráciáról

Fordította
Schrotty Pál

Imprimatur
Budapest 1946. I. 16.
P. Paulus Schrotty ofm
Delegatus Generalis.
Vác 1946. I. 28.
† Josephus Eppus

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című füzet elektronikus változata. A füzet „A Demokrácia Könyvtára” kiadványsorozat (szerkesztette Barankovics István) első köteteként jelent meg 1946-ban.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék	3
Előszó	4
XII. Piusz pápa karácsonyi rádiószózata a világ népeihez – 1944. december 24-én.....	5
1. A demokráciában élő állampolgár tulajdonságai.....	7
2. A közhatalom birtokosainak jellemvonása a demokráciában.....	9
3. A béke sikeres megteremtésének természete és feltételei	11
4. Az Egyház az igazi emberi méltóság és szabadság védője.....	14
5. A szeretet keresztes hadjárata	15

Előszó

A demokrácia a legeszményibb s egyben a legnehezebb kormányforma. Nem csodálni való, hogy megvalósításának kezdeti állapotában inkább a sokaság formátlan vágya, mint világosan megpillantott eszménykép, a nemzet életének céltudatos munkával megvalósuló mintája. Tiszta értelem és magas erkölcs híján nincs valódi demokrácia. Ezért felvilágosítás és nevelés a legnyomósabb demokratikus feladatok. Különösen egy olyan társadalomban, mely huzamos időn át nagy adagokban kapta az antidemokratikus oltásokat, s amelyben épp ezért hemzseg a demokrácia értelme körül az ellenmondások és a félreértések tömege.

Az eszményi demokrácia lényegének tisztázása és a sokaság megfelelő nevelése az a feladat, melynek szolgálatában jár *A Demokrácia Könyvtára* is.

Méltó és igazságos, hogy e Könyvtár első száma a nagy szociális és demokratikus pápának, XII. Piusnak a demokráciáról szóló beszédét adja az olvasó kezébe. XII. Pius épp a vér és vas esztendőiben nemcsak hivatala, hanem rendkívüli, páratlan egyénisége okán is világtekintély lett, mert amikor a gyűlölet és a bosszú indulatai a politika és a háború eszközeivé váltak, XII. Pius az igazságnak minden politikai érdektől és esetlegességtől független és bátor képviselője, a szeretet, az egyetemes közérdek és az igazságosság részre hajtatlan szószólója volt.

Méltó, hogy sorozatunkat ez a beszéd vezesse be, melyben a katolikus Világegyház feje határozottan a *demokrácia mellett* nyilatkozik.

A beszéd még 1944. karácsonyán hangzott el, mikor országunk csatatér volt, de a magyar demokrácia, élén a fegyverszünetet kötő debreceni kormánnyal, már megtette kezdő lépéseit. Akkor e szózatot nem olvashattuk, s kevesen akadtak, kik óvóhelyi rádiójuk mellett e nagyjelentőségű nyilatkozat foszlányait hallhatták. A nemzetközi viszonyok csak most tették lehetővé, hogy a beszéd hiteles szövegéhez hozzájussunk, mely P. Schrotty Pál OFM. provinciális hű fordításában kerül a magyar nép kezébe, amelyről XII. Pius e beszédében is szeretettel emlékezett meg.

Szeretnők, ha sorozatunk hozzájárulna a magyar demokratikus gondolkodás tisztulásához s a demokratikus érzület és magatartás megerősödéséhez!

Budapest, 1946. január 20.

XII. Piusz pápa karácsonyi rádiószózata a világ népeihez – 1944. december 24-én

Hatodik háborús karácsonyunk.

Benignitas et humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei. Megjelent a mi Üdvözítő Istenünk jósága és ember szeretete.

Ebben a borzalmas háborúban immár hatodszor köszönti szent karácsony liturgiája ezekkel a derűs békét lehelő szavakkal a mi Üdvözítő Istenünk megérkezését hozzánk. Az egyszerű és nyomorúságos betlehemi jászol kimondhatatlanul vonzza a hívek gondolatvilágát.

Sötétségbe borult, meggyötört, csüggeteg szívünk mélyébe hatol, s mindannyiunkat a fényesség és öröm özönével áraszt el. Csüggeteg homlokunk derűsen emelkedik fel, hisz a karácsony az *emberi méltóság* ünnepe. Ünnepe annak a csodálatos egybeölekezésnek, amelyben az emberi nem Teremtője valóságos emberi testet vett fel és Szűztől született, s eljövételében Istenségével ajándékozott meg bennünket.

Ám a jászol ragyogó Kisdedétől önkéntelenül is a bennünket környező világra siklik tekintetünk. Szent János evangelista fájdalmas sóhaja tódul ajkunkra: *A világosság a sötétségben világít, de a sötétség nem fogta fel őt.*

Sajnos, szent karácsony hajnala most hatodszor is az egyre szélesedő harcterekre virrad. Temetőkre, amelyekben halomba gyűl az áldozatok porhüvelye. Pusztá földekre, amelyeken magányos, düledező tornyok virrasztanak néma szomorúságban az egykor virágzó és fejlődő városok romjai fölött. Lezuhant, vagy elkobzott harangjuk nem ébreszti többé ujjongó karácsonyi énekével a lakosságot. De néma tanúja az emberi történelem legnagyobb szégyenfoltjának: szántsándékkal vakok vagyunk annak a világosságnak a befogadására, amely az Atyának sugara és fénye; szándékosan eltávolodtunk Krisztustól, elszakadtunk tőle, s emberi méltóságunk pusztulásáig és megtagadásáig züllöttünk. Számos pompás templomban és egyszerű kápolnában még az örökmécses is kialudt, pedig a szentségházakban lakó isteni Vendéggel együtt virrasztott az aluszékony világ fölött. Mily elhagyatottság! Mekkora ellentét!

Van-e még ezek után egyáltalában remélnivalónk?!

Reménységünk hajnalsugára

Áldott legyen az Úr! A szenvedés sötét jajveszékelésében, az elnyomott egyesek és országok szorongás marcangolta keblében pirkad a remény hajnala. A nemesen gondolkodó lelkek táborában mind világosabban és szilárdabban él a gondolat: pontot kell tennünk ennek a világháborúnak, ennek az általános összeomlásnak a végére! Gyökeres újjászületéssel új korszak, a világ teljes újjárendeződése kezdődhet meg! S miközben a hadak mind kegyetlenebb eszközökkel s a legnagyobb erőfeszítéssel folytatják a harcot, – kormányférfiak, nemzetek felelős képviselői megbeszélésre, tárgyalásra gyülekeznek, hogy az államok közt tárgyalási lehetőséget teremtsenek, s felvázolják egy jobb, biztosabb és embervoltunkhoz méltóbb jövő útját.

Mily furcsa ellentét ebben a háborúban! Egyfelől ridegen, az örületig törekszenek folytatni a háborút, – másfelől tartós és szilárd békére irányuló tervek és javaslatok bontakoznak. Ezeknek a javaslatoknak értéke, alkalmassága és hathatósága felől vitatkozhatunk ugyan, ítéletet sem alkothatunk még róla, – annyi azonban biztos, hogy a mozgalom már megindult.

Mi a demokrácia?

Továbbá – s talán ez a legfontosabb jelenség – a háborúval járó végzetes bajok közepette, abban az izzó kemencében, amelybe az emberiséget börtönözték, hosszú zsibbadtságból ocsúdnak fel a népek. Új magatartást tanúsítanak az állammal és a kormánnyal szemben: megoldást várnak, bírálgatnak és bizalmatlanok. Keserű tapasztalataik alapján a legnagyobb elszántsággal szegülnek ellene minden *önkénturalmi, bírálhatatlan, érinthetetlen és kizárólagos hatalmi rendszernek*, és olyan kormányzatot követelnek, amely *az állampolgári méltósággal és szabadsággal* jobban összefér.

Ezt a nyugtalan, s a háborúban oly mélyre süllyedt táborat az a lelkes, ma még homályos, de már elnémíthatatlan meggyőződés hatja át, hogy *a világ sohasem zuhant volna ebbe a szerencsétlen háborúba, ha lehetőségünk lett volna a közhatalom tevékenységének bírálására és rendreutasítására*. Hogy pedig hasonló szerencsétlenség meg ne ismétlődjék, *magában a népben* keresnek hatékony biztosítékot.

Ily lelki hangulatban csodálkozhatunk-e azon, hogy a *demokratikus irányzat* ragadja magát a népeket, szavazattöbbségre és helyeslésre tesz szert, s demokráciában akarnak hatékonyan együttműködni az egyén és a közösség sorsának intézésében.

S itt meg kell említenünk, hogy az Egyház nem tiltja a mérsékelt demokratikus rendszert, ha nem küszöböli ki a közhatalom eredetéről és gyakorlásáról szóló katolikus tant. Továbbá, egyetlen kormányzati rendszert sem kárhoztat mindaddig, amíg az állampolgárok javának előmozdítására képes.

Ha tehát a mai ünnepen, a megtestesült Ige kegyességének és a mi emberi méltóságunknak egyéni és társadalmi vonatkozásokban gazdag emléknepjén a demokrácia kérdésére tereljük a figyelmet, – azért tesszük, hogy megfontoljuk, milyen elvek alapján beszélhetünk igazi és józan, s napjaink követelményeinek megfelelő demokráciáról, s világosan megmutassuk, hogy az Egyháznak nemcsak a maga belső életére és szervezetére van gondja, hanem mindarra, ami összefügg a népeknek azzal az alapvető igényével, hogy a jó ideje társadalmi életünk szenvedőlegesen tárgyának és elemének tekintett emberben a társadalom alanyát, alapját és célját lássuk.

Megengedjük, hogy a tágabb értelemben vett demokráciának több alakja lehet, s hogy mind monarchikus, mind köztársasági keretben megvalósulhat. Vizsgálódásunk mindössze két kérdésre vonatkozik: 1. milyen tulajdonságok jellemzik a demokráciában és a demokratikus kormányzatban élő embert, s 2. melyek a közhatalom képviselőjének jellemvonásai?

1. A demokráciában élő állampolgár tulajdonságai

A demokráciában élő polgárnak *két alapvető joga* van: 1. kívánt kötelességeinek és áldozatainak kérdésében szabadon nyilváníthatja véleményét, 2. nem köteles engedelmessé válni az olyan törvénynek, amelyet megkérdése nélkül alkottak meg. A demokrácia neve maga is ezt jelenti. Az állampolgárok és az államhatalom kölcsönös megállapodásának tartósságából, összhangjából és jó gyümölcseiből ismerjük meg az igazán józan és egyensúlyozott népuralmat, s életerejének és fejlődésének titkát. Minthogy a kívánt áldozatok nagysága és természete az összes állampolgárok vállán nyugszik, – napjainkban, amikor az állam tevékenysége oly nagy területet ölel föl, s oly sorsdöntő kérdések körül forog, sokan azt gondolják, hogy a demokratikus kormányforma felel meg a követelményeknek legjobban. Amikor tehát több demokráciát és jobb demokráciát sürgetünk, követelésünk nem jelenthet egyebet, mint azt, hogy a polgárt mindinkább olyan helyzetbe juttassuk, amelyben *a maga személyes véleményét megalkothatja, nyilváníthatja és a közjó érdekében megfelelőképpen érvényesítheti.*

Nép és tömeg

A mondottakból szükségképpen folyik az első következtetés a maga gyakorlati következményeivel. Az állam nem egy adott területen gépiesen egybeverődött egyedek alaktalan gyűlése, hanem mind elvileg, mind gyakorlatban az igazi értelemben vett nép szerves és szervezőképes egysége.

Nép és alaktalan gyűlés, vagy amint mondják: tömeg – két különböző fogalom. A *nép* a maga életforrásaiból merít s belőle él. A *tömeg* lényege pedig a tehetetlenség, s csak kívülről irányítható. A nép a népet alkotó emberek életének teljességét éli, mindegyike – a maga helyén és módján – felelőssége és meggyőződése tudatában élő személy. A tömeg viszont külső indításokra vár, könnyen válik szenvedélyeket és hangulatokat kiaknázó emberek játékszerévé, fordulatról-fordulatra kész ma ezt, holnap azt a zászlót követni. Az igazi értelemben vett nép életgazdagságából bőven áramlik az élet az államba és az összes államszervekbe, s szüntelenül meg-megújuló erővel önti beléjük az egyéni felelősségtudatot és a közjó iránt való komoly érzéket. A tömeg ügyesen kezelt és felhasznált elemi erejéből is hasznot húzhat az állam. Azonban egy vagy több önző és álnok szándékkal szövetkezett becsvágyó ember kezében a tömegre támaszkodó állam alig lesz egyéb egyszerű gépezetnél, amely a maga akaratát az igazi nép jobb részére erőszakolja, hosszú időre súlyosan szenved tőle a közérdek, – s ezt a sebet igen gyakran nehezen tudjuk gyógyítani.

Mindezekből világosan folyik egy másik következmény: az igaz demokráciának és a demokratikus eszményeknek, a szabadságnak és egyenlőségnek legnagyobb ellensége az imént meghatározott tömeg.

A mi meghatározásunkhoz méltó népben az állampolgár komoly tudatában van a maga személyiségének, kötelességeinek, jogainak, s a mások szabadságát és méltóságát is tiszteletben tartó szabadságának. Az ilyen nevére méltó népben nem önkényes egyéni vélekedés ad alapot az egyenlőtlenségre, hanem a dolgok természete. A műveltségen, vagyonon, társadalmi álláson alapuló egyenlőtlenség – ha előítéletől ment, s az igazságossággal és a kölcsönös szeretettel karöltve jár – egyáltalában nem gátolja az igaz közösségi és testvéri szellem megvalósulását és uralmát. Sőt, távolról sem sérti a polgári egyenlőséget, hanem inkább megerősíti valódi jelentését, amelynek értelmében mindenkinek joga van ahhoz, hogy az államtól függetlenül is tisztességesen élje a maga személyes életét, azon a helyen és abban az állapotban, amelybe az isteni Gondviselés szándéka és akarata helyezte.

A becsületes és gondos kezekkel irányított népnek ezzel a demokratikus szabadság- és egyenlőségeszményével szemben mennyire más látványt nyújt a tömegfelfogásnak kiszolgáltatott állam! A szabadság, a személyiségnek ez az erkölcsi velejárója, zsarnoki hajlammá változik, s az emberi ösztönök és vágyak másokra káros szabad tombolásának ad helyet. Az egyenlőség gépies színvonalra, szakasztott egyformaságba süllyed: az igazi becsületesség, a személyes tevékenység, a hagyománytisztelet, a méltóság, egyszóval, mindaz, ami az életben érték, egyre züllik és pusztul. S akik mindezt túléltek, azok vagy megtévesztett áldozatai egy igazi demokráciával s eszményeivel, a szabadsággal és egyenlőséggel gyanútlanul összekevert áldemokrácia varázsának, – vagy abból a több-kevesebb haszonlesőből kerülnek ki, akik nagyon értenek ahhoz, miképp biztosítsanak maguknak kiváltságos állást és hatalmat pénz, avagy szervezettség révén.

2. A közhatalom birtokosainak jellemvonása a demokráciában

A demokratikus államnak, legyen az monarchikus, vagy köztársasági, mint minden más kormányformának, igazi és hatékony *parancsoló hatalommal* kell rendelkeznie. A dolgok és célok abszolút rendje, amely az embert önjogú személyként, vagyis kötelességek és jogok sérthetetlen alanyaként, s a társadalmi élet gyökere és céljaként állítja elének, – az államot is a maga életéhez és létéhez nélkülözhetetlen tekintéllyel felruházott társaságnak tekinti. Ha szabadságunkkal visszaélnénk, s a kényszerítő hatalommal rendelkező felsőbb tekintélytől minden függést tagadnánk, méltóságunk és szabadságunk alapját tapodnánk meg: a dolgok és célok abszolút rendjét.

A személy, az állam, a közhatalom s a velük kapcsolatos jogrend ezen a közös alapon nyugszik, s oly szorosan összefügg vele, hogy vele áll, vagy bukik.

S minthogy ennek a föltétlen rendnek forrása a józan ész világossága és a keresztény hit tanítása nyomán nem lehet más, csak a személyes Isten, a mi Teremtőnk, – következik, hogy az ember méltósága az Isten képmásának méltósága, az állam méltósága az Isten akarta erkölcsi közösség méltósága, a politikai tekintély méltósága pedig az Isten tekintélyében részesedő tekintélynek méltósága.

Egyetlen államforma se függetlenítheti magát ettől a belső és felbonthatatlan vonatkozástól. Legkevésbé a demokrácia. Épp ezért, ha a közhatalom birtokosa nem látja, avagy többé-kevésbé elhanyagolja ezeket a vonatkozásokat, alapjában ingatja meg a maga tekintélyét. Hasonlóképpen, ha nem vetne eléggé számot ezzel a vonatkozással, s küldetésének nem az Isten akarta rend megvalósítását tekintené, – az a veszély fenyegethetne, hogy az önző uralom és érdek csakhamar legyőzné a politikai és társadalmi erkölcs lényeges követelményeit, s a tiszta demokrácia merő látszata gyakran csak álarca lenne a nem-demokratikus valóságnak.

Csak az emberi közösség Isten jelölte céljainak világos megértése és a társadalmi tevékenység nagyszerű feladatainak mély átérése képesíti a hatalommal megbízottakat arra, hogy mind a törvényhozás, mind a bírászkodás, mind a végrehajtás területén felelősségtudattal, tárgyilagosan, pártatlanul, becsületesen, nagylelkűen s megvesztegethetetlenül teljesítsék kötelességüket. E nélkül demokratikus kormányzat nehezen szerzi meg népe jobbainak tiszteletét, bizalmát és ragaszkodását.

A józan és az igazságosság elveihez igazodó politikai és társadalmi rend elveinek mély felfogása azért különösen fontos, mert a törvényhozó hatalom a demokratikus kormányzat minden formájában többé-kevésbé a nép képviselőinek kezébe van letéve. A helyesen megalkotott demokrácia súlypontja ezen a *népképviselőten nyugszik*. A politikai irányzatok, mind a jók, mind a rosszak, belőle sugároznak a politikai élet egész területére. Épp ezért *a képviselőházi tagok erkölcsi emelkedettségének, gyakorlati alkalmasságának, szellemi rátermettségének kérdése a demokratikus kormányzatban minden népnél élet vagy halál, haladás vagy hanyatlás, gyógyulás avagy örökös betegeskedés kérdése*.

Hogy pedig termékeny munkát végezhessenek, s megbecsülésre és bizalomra tegyenek szert, a tapasztalat kétségtelen bizonyossága szerint, minden törvényhozó testület kebelébe a kiváló szellemek és jellemek színét-javát kell választanunk. Olyanokat, akik az egész nép képviselőinek tekintik magukat, nem pedig egy töredék küldötteinek, amelynek külön érdekében, sajnos, gyakran áldozzák fel a közjó igazi szükségleteit és valódi igényeit. Oly emberek színét-javát, akik nincsenek bizonyos foglalkozáshoz és álláshoz kötve, hanem az egész nép sokszerű életét képviselik. Keresztény meggyőződésükben szilárd, igazságos és biztos ítélőképességgel, gyakorlati és méltányos érzékkel megáldott, minden körülmény közepette következetes emberek legjavát. Világos és józan tudású, határozott és becsületos szándékú embereket. Mindenekfölött azonban olyanokat, akik – tiszta lelkiismeretükből áradó

és környezetüket messze besugárzó tekintélyükkel vezetésre termettek. Különösen oly időkben, amikor a súlyos megpróbáltatások fokozzák a nép befolyásolhatóságát, s könnyebben tévútra vezethetik s megtéveszthetik a népet. Oly embereket, akik átmeneti, s általában gondterhes és szenvedélyektől, nézeteltérésektől, ellentétes programoktól megtépázott időkben kétszeresen kötelességüknek tartják, hogy a nép és az állam magas láztól lüktető ereiben a vérkeringést biztosítsák, megtalálják a tisztánlátás, a gondoskodó jóság, s a mindenkinek egyenlőképpen kedvező igazságosság orvosságát, s az őszinte testvériség szellemében törekedjenek a nemzeti egység és egyetértés megteremtésére.

Azok a népek, amelyeknek szellemi és erkölcsi alkata elég józan és termékeny, megtalálhatják a maguk kebelében, s megadhatják a világnak a demokráciának azokat a hírnökeit és eszközeit, akikben élnek az említett tulajdonságok, s akik megvalósíthatják az igazi demokráciát. Ahol azonban hiányzanak az ilyen emberek, ott mások ülnek helyükbe, akik a politikai tevékenységet becsvágyuk színhelyévé, önmaguk, vagy társadalmi csoportjuk, avagy osztályuk nyereszkedési versengésévé teszik, s részleges érdekeik hajhászása közben elvesztik tisztalátásukat, és veszedelembé sodorják a közjót.

Az állami önkényuralom

A természetjog és a kinyilatkoztatott igazság változhatatlan elvein nyugvó józan demokrácia épp az ellenkezője annak a romlottságnak, amely a törvényhozásban zabolátlan és korlátlan hatalmat tulajdonít az államnak, s amely a demokratikus kormányzatból – minden hamis látszat ellenére is – tiszta és egyszerű államabszolutizmust farag.

Az állami önkényuralom ugyanis – amelyet nem szabad összetévesztenünk az abszolút monarchiával mint ilyennel, mert erről most nem tárgyalunk – azon a téves elven nyugszik, hogy az állam tekintélye korlátlan, s vele szemben felsőbb és erkölcsileg kötelező törvényhez még akkor sincs föllebbezésnek helye, ha szabad teret enged zsarnoki törekvéseinek, s túllépi a jó és rossz határait.

Aki megérti az állam és a tekintély, valamint a reá mint a társadalmi rend órára ruházott hatalom helyes eszméjét, – nem gondol többé arra, hogy a tételes törvényt a maga természetes illetékességének területén megsértse. Azonban a tételes állami jog csak akkor megföllebbezhetetlen, ha a Teremtő adta és az evangéliumi kinyilatkoztatásban újra megvilágított abszolút rendhez igazodik, vagy vele ellentétbe nem kerül. Csak akkor állhat fönn, ha tekintettel van arra az alapra, amelyben az emberi személy, az állam és a közhatalom gyökerezik. Ehhez a minden kormányzatra kötelező alapszabályhoz igazodik a demokrácia, s szerinte kell megítélnünk minden részleges törvény erkölcsi értékét.

3. A béke sikeres megteremtésének természete és feltételei

Az emberi nem egysége és a népek közössége

Azért akartunk benneteket, Szeretett Fiaim és Leányaim, a karácsonyi ünnepek alkalmából egybegyűjteni, hogy megmutassuk, hogyan vezet áldásos eredményre *az emberi méltóságnak megfelelő s a természettörvénnyel és Isten kinyilatkoztatott tanításával egybehangzó demokrácia*. Mélyen átérezzük ennek az emberiség békés fejlődése szempontjából oly fontos kérdésnek a súlyát. De ugyanakkor tudatában vagyunk annak a magas igénynek is, amelyet a demokratikus kormányforma az egyes polgárok erkölcsi érettségével szemben támaszt. Ezt az erkölcsi érettséget azonban csak akkor érhetjük el, ha a betlehemi bölcső fénye világítja meg azt az ösvényt, amelyen a népek a viharos jelenből a jobb jövő felé haladni szeretnének.

Kérdés azonban, tudomásul vesszük-e tanácskozásaink a demokrácia képviselői és harcosai, hogy a dolgok és célok már többször említett rendje erkölcsi követelményként s a társadalmi fejlődés koronájaként *az emberi nemnek és a népek családjának egységét* is magában foglalja? Ennek az elvnek a felismerésétől függ a béke jövője! Semmiféle világreform, semmilyen biztosíték nem nélkülözheti a nélkül, hogy ne gyengítené és ne tagadná a békét. Ha azonban ez az erkölcsi követelmény oly népszövetségben valósulna meg, amely kikerülné és kijavítaná az eddigi megoldások alkati hiányait és gyengéit, akkor valóban a dolgok és célok rendje uralkodnék ennek a szövetségnek határozatainak és szentesítési eszközeinek alkalmazásán.

Ugyancsak ebből értjük meg, hogy e népszövetség tekintélyének igazán és hatékonyan *az államok fölött* kell állania. De az államok csak úgy legyenek ennek a szövetségnek tagjai, hogy *mindegyikük egyformán* megőrizze a maga viszonylagos önállóságát. Csak így hatolhat a józan demokrácia szelleme a külpolitika hatalmas és göröngyös területére.

Nemzetközi ellentéteket nem oldhatunk meg támadó háborúval!

Egyébként mindenkinek van egy kötelessége. Mégpedig olyan kötelessége, amely nem tűr haladékot, nem ismer nehézséget, ingadozást, vagy meghátrálást: mindent el kell követnünk, hogy a nemzetközi ellentétek törvényes megoldására és nemzeti törekvések megvalósítására irányuló támadó háborút egyszersmindenkorra kiküszöböljük és száműzzük! Több ilyen tapogatózást láthattunk a múltban. Mind elbukott. S el is bukik mindaddig, amíg az emberiség józanabb részében meg nem lesz az az erős és szent akarat és kötelességérzet, hogy befejezze azt a küldetést, amellyel a múltban oly kevés komolysággal és határozottsággal kísérleteztek.

Ha ennek a jelszónak: „Háborút a háborúval szemben!” – jelentését nemzedék valaha is szívből átérezte, a mai biztosan megértette. A vér és könny olyan óceánján mentünk át, amelyet hajdan talán nem is ismertek. Oly kimondhatatlan kegyetlenkedéseket láttunk, hogy ezeknek a borzalmaknak emléke örökké szívünkben él. Soha többé nem kérünk belőle! Minden vágyunk, hogy egyszersmindenkorra bezárjuk mögötte az ajtót!

Közös szervezetet a béke megmentésére!

A nemzetközi bizottságok eddig ismert határozataiból arra következtethetünk, hogy a jövő világrendezés egyik lényeges pontja egy oly békebiztonsági szervezet megalapítása, amelyet közmegegyezéssel a legnagyobb tekintéllyel ruháznak fel, s amelynek az a hivatása, hogy csírájában fojtson el minden fenyegető elszigetelt, avagy együttes támadást. Senki sem üdvözölheti ezt a haladást nagyobb örömmel, mint az, aki régóta hangoztatja, hogy a háborúnak mint a nemzetközi bonyodalmak megfelelő és arányos elintézésének elmélete elavult. Senki sem óhajtja ennek az együttműködésnek megvalósulását komolyabban, teljes és szerencsés

megoldását nagyobb hévvel, mint az, aki lelkiismeretesen igyekezett rábírní a keresztény és vallásos lelkiületet arra, hogy a modern háborút borzalmas harci eszközeivel együtt elvesse.

Borzalmas harci eszközök! Kétségtelen, hogy az emberi találmányok fejlődésének az emberiség nagyobb jólétét kellett volna biztosítania, s helyette lerombolta századok munkáját. Még ennél is nyilvánvalóbb a támadó háború erkölcstelensége! De ha ennek az erkölcstelenségnek felismerése nyomán a nemzetek jogi beavatkozással és meghatározott büntetéssel fenyíténék meg az egyesült nemzetek ellen támadó felet, – egyszersmindenkorra száműzhetnénk és megelőzhetnénk a háborút. S így az emberiség kikerülne abból a sötét éjszakából, amelyben ennyi ideig botorkált, s történelme új és jobb korszakának hajnalát köszönhetné.

Szabályzata száműzze az igazságtalan terheket!

De csak egy föltétellel: az a békeszervezet, amelynek a kölcsönös kezesség, s ha kell, gazdasági szentesítés és fegyveres beavatkozás adna erőt és biztonságot, végérvényesen *semmi olyan igazságtalanságot se törvényesítsen, semmi olyan sérelmet meg ne tűrjön, amely bármelyik nép jogainak kárára van, – tartozzék a győztesek, legyőzöttek, vagy semlegesek táborába, – és ne állandósíthasson semmiféle jóvátételt, vagy egyéb terhet, mert ezt csak bizonyos időre a háborús károk megtérítése fejében engedhetjük meg.*

Hogy az a nép, amelynek kormánya, avagy a népnek egy része, felelős a háborúért, – mindaddig, amíg a kölcsönös bizalom erővel szétépett köteléke helyre nem áll, – szigorú biztonsági intézkedéseket el ne viseljen, – súlyos kérdés, de nehezen kerülhetjük el. Mindazonáltal ezeknek a népeknek is meg kell őrizniük alapos reményüket arra, hogy jövendő talpra állásuk érdekében kifejtett becsületes és hatékony közreműködésük arányában, ugyanolyan elbírálásban részesülnek, s ugyanazokkal a jogokkal csatlakoznak a nemzetek nagy szövetségéhez, mint a többi államok. Ennek a reményüknek megtagadása ellenkeznek a bölcs előrelátással, súlyos felelősséggel terhelne egy óriási összeomlás összes szerencsétlen anyagi, erkölcsi és politikai következményeiért, s e következmények elhárításának megghiúsulásáért. Ennek a bölcs előrelátásnak a hiánya taszította ily nagy mélységbe a szerencsétlen emberiséget, és sürget új irányzatot.

A szenvedés kemény leckéje

Megvan a reményünk arra, hogy a szenvedés iskoláját kijárt népek jól megjegyzik maguknak ezt a kemény leckét. S ebben megerősít azoknak a szava, akiket legjobban viselt meg a háborús szenvedés. Amíg minden jövő támadás elhárításának biztosítékaként saját követeléseiket hangsúlyozták, – nemes lélekkel fejezték ki azt is, hogy megbecsülik más népek életfontosságú jogait, megvetnek minden visszaélést ezekkel a jogokkal szemben. Hasztalan vártuk volna, hogy ezt a történelmi tapasztalatból fakadó és mély politikai érzék sugallta okos belátást akkor fogadja el a közvélemény vagy a többség, amikor még izzottak a lelkek. A gyűlölet, az egymás megértésére való képtelenség sűrű ködfátyolt borított az egymással szemben álló népek közé, s talán még itt sincs az ideje annak, hogy világosság kerüljön a sötét fal mindkét oldalának tragikus látványára. Azt azonban tudjuk, hogy jobban közeledik az a pillanat, mint gondolnók, amelyben egymásra ismernek a népek, s kutatják a kivezető utat abból a bonyodalomból, amelybe a harc és a gyűlölet taszította a világot, és keresik a visszatérés lehetőségeit a rég elfeledett összefogáshoz. Olyan együttműködéshez, amely nemcsak egyik, vagy másik népre korlátozódik, hanem egyetemes, és a népek sorsközösségén és egyenjogúságán alapszik.

A gonosztettek megtorlása

Bizonyára senki sem gondol arra, hogy elnémissük az igazságot azokkal szemben, akik a háborút igazi és bebizonyított bűntettekkel használták fel a közjog ellen, s akik részére a vélt katonai szükség jelenthetett ugyan ürügyet, de igazolást nem. Ha azonban az a felfogás alakulna ki, hogy nemcsak az egyeseket, hanem az egész közösséget is meg kell büntetni, – ki ne látná az efféle eljárásban a minden ítélkezésre érvényes irányelvek sérelmét?!

4. Az Egyház az igazi emberi méltóság és szabadság védője

Amikor a népek oly föladatak előtt állanak, amilyenekkel történelmük folyamán talán még sohasem találkoztak, türelmetlen, s mintegy velük született vágyat éreznek megsanyargatott szívükben arra, hogy az eddiginél nagyobb önállósággal vegyék kezükbe sorsuk gyeplőjét. Abban reménykednek, hogy így könnyebben védekezhetnek az erőszak szellemének időnkint megújuló rohama ellen, amely most semmit sem kímél meg abból, ami kedves és szent nekünk.

Hála Istennek, bátran remélhetjük, elmúlt az ideje annak, hogy az erkölcsi és evangéliumi elveknek, mint afféle valótlanságoknak szerepét kizárják az államok és népek életéből. Az ilyen elméletek hirdetőit soha nem hitt durvasággal cáfolta meg a mostani háború. A vélt valótlansággal szemben tanúsított méltatlankodás rettenetes valóságnak adott helyet: kegyetlenségnek, gonoszságnak, rombolásnak, pusztulásnak.

A jövőendő a demokrácia felé halad. Megvalósulásának azonban lényeges kelléke, hogy Krisztus vallásához és az Egyházhoz, Megváltónk tanításának hirdetőjéhez és üdvözítő küldetésének folytatójához igazodjunk. Az Egyház tanítja és védi az igazságot, közvetíti a kegyelem természetfeletti erőit, valósítja a dolgok és célok Isten adta rendjét, minden demokrácia végső alapját és irányelvét.

Az Egyház a maga létezésével világító toronyként áll a világ előtt, s állandóan erre az isteni rendre emlékeztet. Történelme élénken tükrözi gondviselészerű küldetését. Azoknak a küzdelmeknek helyébe, amelyeket Istentől nyert szabadságáért egykor a hatalmi visszaélések kényszerhatására vívott, napjainkban az igazi emberi szabadságért vívott harc lépett.

Az Egyház küldetése, hogy a demokrácia jobb és tökéletesebb formájára vágyódó világnak meghirdesse az elképzelhető legnagyobb és legszükségesebb üzenetet: *emberi méltóságunkat*, istengyermeki hivatásunkat. Hatalmas felhívás ez, amely a betlehemi bölcsőből a föld legszélsőbb határáig hangzik minden ember fülébe. Oly időben, amelyben ez a méltóságunk oly fájdalmasan lezüllött.

Szent karácsony titka megfellebbezhetetlen erővel és tekintéllyel hirdeti meg ezt a sérthetetlen emberi méltóságot. Végtelenül felülmúlja az emberi jogok minden más értelmezését. Karácsony az Isten Fia testi megjelenésének nagy ünnepe. Ünnepe, amelyen kimondhatatlan kegyességgel és jóindulattal hajlik földünkhöz az ég. Az a nap, amelyen a kereszténység és az emberiség a betlehemi Jászol előtt elmélkedik Üdvözítő Istenünk kegyességéről és emberszeretetéről, s tudatára ébred annak a szoros egységnek, amelyet az Isten állapított meg számunkra. A világ Megváltójának és az emberi méltóság Helyreállítójának bölcsője valóban a jóakarató emberek szövetségének hiteshelye. Ez a széthúzástól marcangolt, önzéstől megosztott, gyűlölettől megmérgezett szegény világ itt nyer világosságot, itt szerzi vissza a szeretetet, s innen indul szíves összhangban a közös cél felé, hogy megtalálja sebeinek gyógyírját Krisztus békéjében.

5. A szeretet keresztes hadjárata

Nem fejezhetjük be karácsonyi szózatunkat a nélkül, hogy ne intézzünk hálálkodó szavakat mindazokhoz az államokhoz, kormányokhoz, püspökökhöz, és népekhez, amelyek ezekben a kimondhatatlanul szerencsétlen időkben hatékony segítséget nyújtottak a világ annyi részéből Felénk érkezett jajkiáltás meghallgatásával, és lehetővé tették, hogy annyi szeretett fiunk és leányunk felé nyújthassuk segítő jobbunkat, akiket a háború viszontagságai végső szegénységbe és nyomorba taszítottak.

S első helyen méltó megemlékeznünk az Észak-Amerikai Egyesült Államoknak a rendkívüli szállítási nehézségek ellenére is mérhetetlen segítségéről, – s ami Olaszországot külön is illeti, az Észak-Amerikai Egyesült Államok Elnök Urának nálunk lévő Nagyméltóságú személyi Képviselőjéről.

Nem kevesebb dicsérrel és elismeréssel tartozunk Írország, Argentína, Ausztrália, Bolívia, Brazília, Chile, Kanada, Lengyelország, Litvánia, Magyarország, Olaszország, Peru, Románia, Szlovákia, Svájc és Uruguay kormányának, amelyek valósággal versenyeztek a testvériség és szeretet nemes, szerte e világon nemhiába visszhangra talált érzelmeiben.

Annak a tiszta és önzetlen jócselekedetnek pedig különösen fontos jellege és értéke van, hogy ezek a jóakarató emberek az egység hídját igyekeznek verni a népek közé.

Egyszer csak – amint mindnyájan reméljük – szomorú emlékké válik a gyűlöletnek és egyenetlenkedésnek ebben az órában még uralkodó zavara, s megéri annak a tevékeny és nagylelkű szeretetnek gyümölcse, amely legyőzi az önzés és ellenségeskedés mérgét.

Mindazoknak, akik részt vettek a szeretetnek ebben a keresztes hadjáratában, viszonzásul és buzdításul apostoli áldásunkat adjuk, s azt a tudatot, hogy a szeretet ünnepén számtalan szorongatott, de megpróbáltatásában sem hálátlan szívből száll az Égbe az elismerő ima értük: *Retribuere dignare, Domine, omnibus nobis bona facientibus propter nomen tuum, vitam aeternam! Mindazokat, akik nevedért jót tettek velünk, jutalmazd, Uram, az örök élettel!*